

ધોરણ : 6 ગુજરાતી

પુનરાવર્તન - 4

Sem : 2

પ્રશ્ન: 1 નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો:

(1) સાહેબ બધાંને મેહુલની નોટ બતાવે છે, તે બાબતે હાર્ડિક શું મને છે?

ઉત્તર: હાર્ડિક એમ માને છે કે મેહુલની નોટનાં પાનાં મસ્ત અને લીસા છે માટે સાહેબ વર્ગમાં બધાને મેહુલની નોટ બતાવે છે.

મેહુલ એમ માને છે કે તેની નોટનાં પાનાં લીસા હોવાથી સાહેબ વર્ગમાં તેની નોટ નથી બતાવતા, પરંતુ તેનાં અક્ષર સારા છે અને તે છેકછાક કરતો નથી તેથી સાહેબ તેની નોટ વર્ગમાં બધાને બતાવે છે.

(2) કચ્છમાં ક્યા ક્યા દુંગરો આવેલા છે?

ઉત્તર: કચ્છમાં ધીણોધર, ઉત્તરે રણના કિનારે કાળો દુંગર તેમજ ભુજ શહેર જેના પર વસેલું છે તે ભુજિયો દુંગર આવેલા છે.

(3) 'ગાંધીની ગુજરાત કપરી જીરવવી' એમ કવિ શા માટે કહે છે?

ઉત્તર: મહાત્મા ગાંધીના સમયમાં સ્વતંત્રતા માટે પરદેશી સરકાર સામે મોરચા મંડાયા હતા. તેથી પ્રજાજીવન સંઘર્ષમય રહ્યું, એ સંઘર્ષમય વાતાવરણ જીવન માટે કઠણ(કપરું) હતું, તેથી કવિ કહે છે કે ગાંધીની ગુજરાત જીરવવી કપરી છે.

(4) સિંહણના બચ્ચાને જોઈને બાળકે શું કર્યું?

ઉત્તર: સિંહણના બચ્ચાને જોઈને બાળકે તેને
વહાલપૂર્વક તેડી લીધું અને તે બચ્ચા પર
હાથ ફેરવવા લાગ્યો.

પ્રશ્ન: 2 નીચે આપેલાં જોડકાંને યોગ્ય રીતે જોડો:

વિભાગ ‘અ’	વિભાગ ‘બ’
(1) સારા અક્ષર	(1) ગિરનાર
(2) ગુજરાત મોરી મોરી રે	(2) મૈત્રીભાવ
(3) માતૃહંદથ	(3) નારાયણ સરોવર
(4) સુગંધ કચ્છની...!	(4) સોનલ
(5) સુભાષિત	(5) સિંહણનું બચ્ચું

ઉત્તર : (1) → (4), (2) → (1), (3) → (5),

(4) → (3), (5) → (2)

પ્રશ્ન: ૩ નીચેનાં વાક્યો કયા પાઠમાંથી લેવામાં આવ્યાં છે તે લખો :

(1) ધીરજ રાખીને સતત પ્રયત્ન કરીશ તો ચોક્કસ સફળ થઈશ.

ઉત્તર: આ વાક્ય ‘સારા અક્ષર’ પાઠમાંથી લેવામાં આવ્યું છે.

(2) વચ્ચે બે ભૂલકાં : એક પશુદેહધારી, એક માનવદેહધારી. કુદરતની કેવી બલિહારી!

ઉત્તર: આ વાક્ય ‘માતૃહંદય’ પાઠમાંથી લેવામાં આવ્યું છે.

(3) ‘ધીંગી ધરા, ધીંગા ધોરી, ધીંગા બોલ, ધીંગી બોલી’

ઉત્તર: આ વાક્ય ‘સુગંધ કચ્છની...!’ પાઠમાંથી લેવામાં આવ્યું છે.

(4) ખડીર બેટની વચ્ચે ઘોળાવીરા નામે નાનું ગામ છે.

ઉત્તર: આ વાક્ય ‘સુગંધ કચ્છની...!’ પાઠમાંથી લેવામાં આવ્યું છે.

પ્રશ્ન: 4 નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો:

(1) આહીરોએ જગતમાં બાંધેલાં ઝૂપડાનું

ગામ

- નેસ, નેસડો

(2) લાકડાના નાના નાના ટુકડા

- કરગઠિયાં

(3) દોરઉછેર કરતી જતિનો માણસ

- માલધારી

(4) ચારેબાજુ પાણીથી વીંટળાવેલી જમીન

- બેટ, દ્વીપ

(5) લખવાનું કામ કરનાર માણસ

- લહિયો

પ્રશ્ન: 5 તમે કરેલા પ્રવાસ અંગેનું વર્ણન કરતો પત્ર તમારા મિત્રને લખો.

ઉત્તર :

તન્મય શુક્લ
27, ઋતુપર્ણ સોસાયટી,
કામનાથ રોડ;
વલસાડ - 2
તા. 26-2-14

પ્રિય કિશોર,

તારા એસએમએસ (SMS) મળો છે. પ્રવાસ વિશેનો આ એસએમએસ
પણ્ણા-મધ્મીને પણ બહુ ગમેલો: 'પ્રવાસ એ અગવડ વેઠવાનો બાદશાહી
પરવાનો છે.' જોકે હવે આપણે જે પ્રવાસ કરીએ છીએ એમાં તો જરૂરી

તમામ જીવન જરૂરિયાતો જોડે જ હોય છે.

હમણાં અમે સાપુતારા જઈ આવ્યાં. તને ખુબ યાદ કાર્યો,
સાપુતારાનાં અદભૂત દૃશ્યો ને ખુશનુમા વાતાવરણ ખરેખર સુંદર છે!
રાત્રે પર્વત ઉપરથી જોતાં, શેરના ઝગમગતા દીવા અદભૂત લાગે છે !
જાણે આકાશના તારા નીચે ઉત્તરી આવ્યા ન હોય ! ત્યાંથી અમે આહવા-
વધઈ ગયાં. ત્યાં અમે બોટોનિકલ ગાર્ડન અને મધમાખી ઉછેરકેન્દ્ર જોયાં.
કુટુંબ કે મિત્રો સાથે પ્રવાસ કરવાની મજા જ કંઈક ઓર હોય છે.

તારા મમ્મી-પઢ્પાને મારા પ્રણામ કહેજે. નાની મુજીને વહાલ.
તારા પત્રની રાહ જોઉં છું.

લિ. તારો મિત્ર,

કિશોર

પ્રશ્ન: 6 ‘સારા અક્ષર’ પાઠનો સારાંશ લખો.

ઉત્તર : ‘સારા અક્ષર’ પાઠમાં સંવાદ દ્વારા સારા અક્ષરનું મહત્વ દર્શાવવામાં આવ્યું છે. મેહુલ લેસન કરવા બેઠો છે. હાર્ડિક એને રમવા બોલાવે છે. મેહુલને લેસન પૂરું કરીને રમવા જવું છે. હાર્ડિક એની જોડ બેસે છે. મેહુલની નોટ જુએ છે. એમાં મેહુલના સરસ અક્ષર છે, છેકળાક નથી. બંને વચ્ચે સારા અક્ષર વિશે સંવાદ રચાય છે. ત્યાં એક પણી એક સૌનલ, રાધા, અશરફ, ધવલ આવે છે.

રમવાનું ભૂલી જઈને સૌ સારા અક્ષરની ચર્ચામાં જોડાય છે.
સારા અક્ષર કાઢવા પેન્સિલ, સંચો, બ્લેડ, કલમ, કિતો,
બોલપેનના ઉપયોગ વિશે ચર્ચા થાય છે.

અક્ષર સારા ન હોય તો અર્થના ગોટાળા થાય છે.
ગાંધીજીએ કહ્યું છે. ખરાબ અક્ષર અધૂરી કેળવણીની
નિશાની છે એ વાતને સૌ યાદ કરે છે. સારા અક્ષર
વ્યક્તિના જીવનનું પ્રતિબિંબ છે. જેના સારા અક્ષર હોય,
તે વ્યક્તિ બધે પ્રેમ અને આદરને પાત્ર બને છે.

પ્રશ્ન : 7 નીચે આપેલા મુદ્દા પરથી વાર્તાલેખન કરો:

બે સ્ત્રીઓ - એક બાળક માટે લડવું - જઘડો વધી જવો -
ન્યાય માટે કાજુ પાસે જવું - બાળકના ટુકડા કરવા કાજુનો આદેશ - એક
સ્ત્રીનું આ ચુકાદા સાથે સંમત થવું - પહેલી સ્ત્રીનું બાળકને જીવતું રાખવા
અને બીજી સ્ત્રીને આપી દેવા કહેવું - કાજુનું બાળકની ખરી માને બાળક
સોંપવું- બીજી સ્ત્રીને સજા

ઉત્તર:

માતૃહંદય

એક બસસ્ટેશનના બાંકડા પર એક સ્ત્રી બેઠી હતી. તેનાં ખોળામાં તેનું
બાળક રમતું હતું. બાળક રૂપાળું હતું. એટલામાં બીજી એક સ્ત્રી ત્યાં આવી.

બેઠેલી સ્ત્રી પાસેથી બાળક લઈને તેને રમાડવા લાગી.

એટલામાં પોતાની બસ આવતાં પહેલી સ્ત્રી બીજી સ્ત્રી પાસેથી પોતાના બાળકને લઈને ઉભી થઈ. બીજી સ્ત્રીએ એકાએક તેના હાથમાંથી બાળક ખેંચી લેતા કહ્યું, “તું મારા બાળકને લઈને ક્યાં જાય છે?”

બાળકની માં તો આ સાંભળી રધાઈ જ ગઈ. તે બોલી,
“બહેન, આ તો મારું બાળક છે. તું વળી તેની માં ક્યાંથી થઈ ગઈ?”

બંને સ્ત્રીઓ બાળક માટે ઝડપવા લાગી. ત્યાં લોકોનું ટોળું જમા થઈ ગયું.

છેવટે બંને સ્ત્રીઓ ન્યાય માટે કાજુ પાસે ગઈ.

કાળુએ બંનેની વાત ધ્યાનથી સાંભળી. પછી આદેશ આપ્યો. “આ બાળકના બે ટુકડા કરી બંનેને એક-એક ટુકડો આપી દો.”

બીજુ સ્વી તરત ૪ સમંત થઈ ગઈ.

બાળકની સાચી મા આ ચુકાદો સાંભળી બેભાન થઈ ગઈ. ભાનમાં આવતાં બોલી, “સાહેબ, બાળકના બે ટુકડા ન કરાવશો. ભલે એ સ્વી બાળકને લઈ જતી. એમ કરવાથી પણ મારું બાળક જીવતું તો રહેશે ને !”

કાળુએ સાચા માતૃહંદયને પારખી લીધું હતું. તેમણે પહેલી સ્વીને તેનું બાળક સોંઘ્યું અને બીજુ સ્વીને સજા કરી.

બોધ : મા તે મા , બીજા બધા વગાડાના વા.

પ્રશ્ન : ૪ નીચે આપેલી પંક્તિઓ સમજવો :

(1) હોય કામ મુશ્કેલ પણ, ઉદ્યમથી ઝડ થાય,
ખંત જો દિલમાં હોય તો, કદી ન ફોગાટ જાય.

ઉત્તર: આ પંક્તિઓ કવિ કહે છે કે કોઈ પણ મુશ્કેલ કામ મહેનત
કરવાથી જલદી થાય છે. જો આપણા દિલમાં ખંત હોય તો અધું કામ
પણ મહેનતથી પાર પાડી શકાય છે, આપણી મહેનત નકામી જતી
નથી.

કેટલાંક કામ અધરાં હોય છે. જો આપણે તે ક્યારે અને કેવી રીતે
થશે, એમ વિચાર જ કરતા રહીએ તો તે કામ ક્યારેય થશે નહિ.

આપણે ઉત્સાહથી અને આયોજનપૂર્વક એ કામ કરવા માંડીએ તો આપણને ચોક્કસ સફળતા મળે છે. વિદ્યાર્થી તરીકે પણ જે વિષયો આપણને અધરા લાગતા હોય તે શીખવા માટે આપણે ખંતથી મહેનત કરીએ તો એમાં સફળતા મળે છે.

(2) નમતાથી સૌ કોઈ રીતે, નમતાને બહુમાન;

સાગરને નદીઓ ભજે, છોડી ઊંચાં સ્થાન.

ઉત્તર: નમૃતા એક એવો સદગુણ છે, કે બીજા ગુણો પણ તેનાથી આકર્ષાઈને આવે છે. નમૃતા સૌને ગમે છે, સૌ એનાથી ખુશ થાય છે. જે નમતો રહે છે, તે સહુને ગમે છે, તને સૌ માન આપે છે.

નદીઓ ઊંચાં સ્થાનેથી નીકળી નીચા સ્થાને રહેલા સાગરને મળો છે.
તેથી નદીઓ લોકોનું બહુમાન મેળવે છે, નદીઓ પૂજાય છે.

નમૃતા એટલે સરળતા, સહજતા. જેનામાં અભિમાન નથી તે
સરળ, નમ્ર કહેવાય. તેનાં વાણી અને વર્તનમાં નમૃતા હોય છે, તેથી
તે સૌને ગમે છે. તેનાં બધાં કામ જલદી ઉકલી જાય છે. આપણે નમ્ર
રહેવું જોઈએ, કારણ કે નમે તે સૌને ગમે.

**પ્રશ્ન : 9 નીચેનામાંથી કોઈ પણ એક વિષય પર 15 થી 20 વાક્યોમાં
નિબંધ લખો :**

- (1) મારું પ્રિય પુસ્તક (2) ઉનાળાનો બપોર (3) ગરવી ગુજરાત

ઉત્તર:

મારું પ્રિય પુસ્તક

સારા પુસ્તકો મિત્રની જેમ આપના જીવનધડતરમાં મહત્વનો ફાળો
આપે છે. ગીતા અને બાઈબલે અનેક લોકોને ઉમદા જીવનમાર્ગ બતાવ્યો
છે. રસ્કિનના ‘અન ટુ ધ લાસ્ટ’ પુસ્તકે ગાંધીજીને સત્યાગ્રહની પ્રેરણા
આપી હતી. મને પણ સારાં પુસ્તકો ગમે છે. ગાંધીજીનું ‘સત્યના પ્રયોગો’
મારું પ્રિય પુસ્તક છે.

‘સત્યના પ્રયોગો’ ગાંધીજીની આત્મકથા છે. આત્મકથામાં ગાંધીજીએ પોતાના જીવનના પ્રસંગોનું નિખાલસ વર્ણન કર્યું છે. બાળપણમાં તેઓ એક સમાન્ય વિદ્યાર્થી હતા. તેમનામાં ચોરી અને ધૂમ્રપાન જેવી કુટેવો હતી. એકવાર તેમણે હરિશ્ચન્દ્ર નાટક જોયું અને શ્રવણની વાર્તા સાંભળી. તેમાંથી તેમને સાચું બોલવાની અને માબાપની સેવા કરવાની પ્રેરણા મળી. પોતાની ભૂલો તે કબૂલી લેતા ને ફરીથી ભૂલો કરતા નહિ. ગાંધીજીના વિચાર અને આચારમાં લેણ નહોતો.

આત્મકથામાં ગાંધીજીનો દેશપ્રેમ, માનવપ્રેમ અને સાદાઈનો પરિચય થાય છે. દુશ્મનોનાં લદય જીતી લેવાની એમની રીત મને ખૂબ ગમી. એમણે માણસના જીવનનાં તમામ પાસાં ઉપર મંથન કર્યું છે. આ મંથન અને એમના વિચારો આપણને પ્રેરણા આપનારા છે. આજના યુગમાં એમનું જીવન સૌ માટે પ્રેરણાદાયક બની રહે તેવું છે.

ઉનાળાનો બપોર

ઉનાળાનો બપોર આપણાને તાપથી અકળાવી મૂકે છે. ઉનાળાનો સૂર્ય જાણે અભિનની જ્વાળાઓ વરસાવતો હોય એવો લાગે છે. સવારે થોડીક ઠંડક હોય છે, પણ ધીમેધીમે ગરમી ખૂબ વધી જાય છે.

માનવી, પશુ કે પંખી ક્યાંય કોઈ દેખાતું નથી, ગરમીથી સૌ 'ત્રાહિ ત્રાહિ' પોકારી ગયાં છે. જમીન ખૂબ તપી ગઈ છે. ખુલ્લા પગે ચાલવાનું મુશ્કેલ બની ગયું છે.

પશુઓ ગામની ભાગોળે ઘટાદાર વૃક્ષોના છાંયામાં બેસી રહે છે. પંખીઓ તેમના માળામાં ભરાઈ રહે છે.

બપોરની લૂમાં કેટલાંય પંખી તરફડી મૃત્યુ પામે છે. ધરતી ઊના ઊના નિસાસા ભરતી, જાણી હાંકતી રહે છે. ગોવાળિયા એમનાં પશુઓ સાથે વૃક્ષના છાંયડે આરામ કરે છે. વટેમાર્ગુઓ વૃક્ષની છાયામાં વિસામો લે છે.

ઉનાળામાં કેટલાંક લોકો માથે ભીનાં પોતાં મૂકે છે. કેટલાક બારી-બારણાં પર ખસની ભીની સાદીઓ લટકાવે છે. શ્રીમંતો એરકન્ડીશનરનો આશરો લે છે. કેટલાંક લોકો ઠંડા પીણાં પીએ છે. મોટા ભાગના લોકો ધરમાં ભરાઈ રહે છે. ઘેરૂનો અને મજૂરો પોતપોતાનાં કામકાજ બંધ રાખી કામકાજ બંધ રાખી આરામ કરે છે.

ઉનાળામાં બપોરે રસ્તા સૂમસામ થઈ જાય છે. ગરમી અને
નિર્જનતાને કારણે રસ્તા પહોળા લાગે છે. એક કવિ કહે છે :

તગતગતો આ તડકો, ચારેકોર જુઓને, કેવી ચગાદઈ ગઈ છે સડકો!

(3) ગરવી ગુજરાત

‘જય જય ગરવી ગુજરાત, દીપે અરુણું પ્રભાત...’

ગુજરાત ભારતની પશ્ચિમે આવેલું એક સમૃદ્ધ રાજ્ય છે. ગુજરાતની
પશ્ચિમે અરબ સાગર, ઉત્તરે રાજ્યસ્થાન, પૂર્વે મધ્ય પ્રદેશ અને દક્ષિણે
મહારાષ્ટ્ર આવેલાં છે. ગુજરાતની ધરતી પર નર્મદા, તાપી, મહી,
સાબરમતી જેવી મોટી મોટી નદીઓ વહે છે.

ગુજરાતની સમૃદ્ધિમાં આ નઈઓનો મોટો ફાળો છે. ગિરનાર,
પાવાગઢ, ચોટીલા, શેત્રંજય જેવા પર્વતોથી ગુજરાત રખિયામણું
લાગે છે. ગુજરાતમાં સોમનાથ, દ્વારકા, પાલિતાણા, અંબાજી,
વડતાલ અને ડાકોર જેવાં પ્રક્ષિપ્ત યાત્રાધામો આવેલાં છે. અહીં દર
વર્ષે લાખો યાત્રાળુઓ દર્શન કરવા આવે છે. ગુજરાતને વિશાળ
દરિયાકિનારો મળ્યો છે. આ કિનારે કંડલા, વેરાવળ, બેડી, માંડવી
જેવાં સમૃદ્ધ બંદરો આવેલાં છે. ગુજરાતનાં ઉભરાટ, તીથલ, દુમ્બસ,
સાપુતારા અને ચોરવાડ જેવા પ્રવાસધામો પ્રવાસીઓને આકર્ષે છે.

ગુજરાતની સંસ્કૃતિના ઘડતરમાં અનેક સંતો અને કવિઓએ ફાળો આપ્યો છે. નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઈ, અખો, દયારામ, નર્મદ, કલાપી, મેધાણી, કનૈયાલાલ મુનશી, ઉમાશંકર જોશી, સુન્દરમ, ગિજુભાઈ વગેરે કવિઓ અને લેખકોએ ગુજરાતી સાહિત્યને સમૃદ્ધ બનાવ્યું છે. ગાંધીજી અને સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ જેવા નેતાઓએ આપના દેશને આજાદી અપાવી છે. ઠક્કરબાપા અને રવિશંકર મહારાજ જેવા સમાજસેવકો ગુજરાતની ભૂમિનાં નરરતનો છે.

ગુજરાતીઓ સાહસિક વેપારીઓ છે. પ્રાચીન કાળથી જ ગુજરાતી વેપારીઓ પરદેશ સાથે વેપાર ખેડતા રહ્યા છે.

આઝાદી પછી ગુજરાતે પ્રગતિની હરણાકાણ ભરી છે. ખેતીવાડી, શિક્ષણ, વાહનવ્યવહાર. ઉદ્યોગ વગેરે ક્ષેત્રોમાં તેને ઘણો વિકાસ સાધ્યો છે. ગુજરાતની પ્રજા વીર, ધીર, જ્ઞાની અને પ્રેમાળ છે.

પ્રશ્ન : 10 નીચેનાં વાક્યોના અર્થને આધારે તેને માટે વપરાતી
કહેવત તે વાક્યની સામે લખો :

- (1) ગરજ વખતે બુઝિ કામ નથી કરતી.
 - ❖ ગરજવાનને અક્કલ ન હોય.
- (2) વિનાશ થવાનો હોય ત્યારે બુઝિ બગાડે છે.
 - ❖ વિનાશ કાળે વિપરીત બુઝિ
- (3) જાંખાં જણા ભેગાં મળે તો કામ ઝડપું થાય.
 - ❖ જાંખા હાથ રણીયામણા / સંપ ત્યાં જંપ

(4) બીજાની આશા રાખવાથી નિરાશ થવું પડે છે.

❖ પારકી આશ સદા નિરાશ

(5) દરેક કામમાં સાવચેતી રાખીએ તો સુખી થઈએ.

❖ ચેતતા નર સદા સુખી

પ્રશ્ન: 11 'ક' અને 'ખ' વિભાગની સમાન અર્થવાળી કહેવતોને સામસામે ગોઠવો :

વિભાગ 'ક'	વિભાગ 'ખ'
(1) ફરે તે ચરે, બાંધ્યું ભૂખે મરે.	(1) દાતણ વેચ્યે દળદર ન જાય.
(2) દાનત તેવી બરકત	(2) જ્યારે વળે પરસેવો ત્યારે મળે મેવો
(3) અંગણાં ચાટયે પેટ ન ભરાય	(3) બજિયાના બે ભાગ
(4) મારે તેની તલવાર	(4) ભાવના તેવી સિદ્ધિ

ઉત્તર : (1) → (2), (2) → (4),

 (3) → (1), (4) → (3)

પ્રશ્ન: 12 'ક' અને 'ખ' વિભાગની વિરોધી અર્થ ધરાવતી કહેવતોને સામસામે ગોઠવો :

વિભાગ 'ક'	વિભાગ 'ખ'
(1) પારકી આશા સદા નિરાશા	(1) માગ્યા વિના મા પણ ન પીરસે.
(2) શ્રમ વિના પ્રારબ્ધ પાંગળું	(2) સગા બાપનોય વિશ્વાસ ન કરાય.
(3) માગ્યા કરતાં મરવું ભલું	(3) વાડ વગર વેલો ન ચડે.
(4) વિશ્વાસે વહણ ચાલે.	(4) નસીબ ચાર ડગલાં આગળ.

ઉત્તર : (1) → (3), (2) → (4),
 (3) → (1), (4) → (2)

પ્રશ્ન : 13 રોજિંદા વ્યવહારમાં ઉપયોગમાં લેવાતા પાંચ શબ્દો લખી
તેના વિકુદ્ધાર્થી શબ્દો લખો.

(1) અનુકૂળ	x	પ્રતિકૂળ
(2) આવક	x	જાવક
(3) ઉધાર	x	રોકડ
(4) મોંઘવારી	x	સોંઘવારી
(5) ઠરેલ	x	ઉંછાણું

विशेष विरुद्धार्थी :

(1) इरजियात	x	मरजियात
(2) वध	x	घट
(3) गरीब	x	तवंगार
(4) सूर्योदय	x	सूर्यास्त
(5) पुरुषार्थ	x	प्रारब्ध

Thanks

For watching